

кримінального правопорушення. Але існують певні проблеми, пов'язані з порушенням деяких положень, встановлених Конституцією України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. – СПб., 2002. – 544
2. Замніус В., Ковриженко Д., Землянська В. Передумови впровадження процедури медіації в Україні // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.parlament.org.ua>
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VII// Відомості Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.60 (1001-05)// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1961, №2, ст.15
6. Микитин Ю. Договір про примирення у кримінальному процесі// [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ucscg.org.ua>

Давидюк Денис Анатолійович
ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник: Примаченко В.Ф.
Кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ НАЗВИ СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ

Слідчий експеримент, як це видно зі ст.240 нового КПК України, поєднує в собі відтворення і дослідження двох моделей: моделі обстановки, в якій виконувалась подія, і моделі дії, яке за припущенням, могла бути скоєна. Обидві моделі відтворюються на основі даних, наявних у справі.

Специфіка слідчого експерименту виявляється в його цілях. Як видно зі ст. 240 нового КПК України метою слідчого експерименту закон вважає перевірку та уточнення даних, що мають значення для кримінальної справи. Зауважимо, що така мета не специфічна для слідчого експерименту, тому вона більш притаманна очній ставці, пред'явленні для впізнання, перевірки показань на місці та призначенням експертизи. Навряд чи правильні і зустрічаються в літературі судження про те, що метою слідчого експерименту є отримання нових доказів, бо ця мета притаманна всім слідчим діям.

З урахуванням вищевказаного можна визначити слідчий експеримент як дію, спрямовану на перевірку наявних доказів і заснованих на них версій і складається в проведенні відповідно до передбаченої законом процедури спеціальних дослідів в умовах, що збігаються з умовами досліджуваної події, з метою виявлення можливості або неможливості сприйняття особою якихось фактів, вчинення ним певних дій, існування тих чи інших подій.¹⁴

Аналіз слідчої практики слідчого експерименту (відтворення обстановки і обставин події) свідчить, що дана слідча дія проводиться досить рідко (можливо через труднощі їй організації) і складний характер слідчого експерименту досить часто спрощується і зводиться до одного зі складових його елементів - відтворення зовнішньої обстановки діяння, без проведення дослідів. У таких випадках особа (зазвичай підозрюваний) лише демонструє свої дії: показує, в якій

¹⁴ Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С.А. - Самара: Самарский университет, 2004. С. 148.

позі знаходився потерпілий у момент нападу, яке було взаєморозташування учасників події, як відбувався напад, куди завдавалися удари (використовується манекен) і т.п. Подібні дії навряд чи можна іменувати слідчим експериментом. Не можна визнати їх також перевіркою показань на місці. Швидше за все, ми маємо справу з особливою формою допиту, при якій вербальна інформація доповнюється демонстрацією дій та уточнення результатів допиту.

В юридичній літературі неодноразово робилися спроби виділення видів слідчого експерименту.

Так, Н.Гуковська вважала за доцільне виділити такі види слідчого експерименту в залежності від встановлення: можливість щось чути; можливість щось бачити; можливість зробити якусь дію; можливість зробити які-небудь дії за певний час; спеціальні або професійні навички конкретної особи; яким чином сталася подія або окремі його обставини.¹⁵

Р.С. Бєлкін з приводу даної класифікації писав, що «тут йде не виділення видів слідчого експерименту, а наводиться лише перелік випадків використання слідчого експерименту».¹⁶ А отже, вичерпний перелік таких випадків дати ніхто не в змозі, тому нескінченно різноманітні обставини тих справ, за якими можуть проводитися слідчі експерименти. Як пише він далі, розробка класифікації видів слідчого експерименту повинна провадитися виходячи з його цілей.

Значний внесок у розробку наукових основ слідчого експерименту зробили, Л. Ароцкер, В. Бахін, Р.Бєлкін, П. Біленчук, О.Васильєв, Н.Гуковська, Ф.Глазирін, В. Коновалова, В. Кузьмічов, Є. Лук'янчиков, М.Салтевський, В. Тертишник, В.Шепітько та багато інших.

Результати наукових досліджень були враховані у новому КПК України, але регламентація слідчого експерименту у новому КПК не є завершеною, бо фактично викладається у одній статті (ст.240 КПК України) і не є досконалою. У Ст. 271 нового КПК України передбачає проведення ще й спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину, регламентація яких фактично відсутня. У частині 5 ст. 271 КПК України лише зазначаються, що порядок та тактика проведення спеціального слідчого експерименту і імітування обстановки злочину визначається законодавством. Спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину в КПК називаються формами контролю за вчиненням злочину й не називаються слідчими діями, але постає питання як вони співвідносяться із слідчим експериментом, як слідчою дією.

У цій ситуації природно виникає питання про правомірність ототожнення в теорії кримінального процесу термінів "відтворення обстановки і обставин події" і "слідчого експерименту", хоч вирішення будь-якої термінології проблеми і само по собі досить важливе для процесуальної науки.

Усвідомлена синонімізація термінів "слідчого експерименту" і "відтворення обстановки і обставин події" й ототожнення відповідних понять породжують в юридичній науці суттєві логічні непорозуміння.

По-перше, з одного боку, стверджується, що за своїм практичним значенням відтворення обстановки і обставин події, є слідчою дією яка включає в себе за допомогою спеціальних дослідів проведення та перевірки показань на місці з усіма учасниками процесу, а з іншого, в законодавстві дана слідча дія зводиться лише для перевірки показань свідків на місці.

¹⁵ Гуковская Н.И. Следственный эксперимент. М.: Юрид. лит., 1958. С. 53.

По-друге, деякі науковці зокрема, Тертишник В.М., стверджує, що слідчий експеримент є універсальною слідчою дією за допомогою якої добуваються нові докази, які можуть мати вплив у кримінальній справі, а інші - навпаки, що слідчий експеримент не є слідчою дією, а є видом огляду або тактичним прийомом при проведенні інших слідчих дій.¹⁷

На нашу думку, «слідчий експеримент» є окремою слідчою дією, яка полягає у здійсненні дослідів з метою перевірки, чи могли відбутися за певних умов ті або інші події та яким саме чином. Проведення цієї слідчої дії пов'язано зі здійсненням дослідів, результати яких і є тими фактичними даними, що дозволяють дійти висновку про обставини, що мають значення для розкриття злочину.

Таким чином, вивчивши теоретичні аспекти, а також процесуальний порядок проведення слідчого експерименту, на основі дослідженого матеріалу, ми прийшли до наступних висновків:

Слідчий експеримент як слідча дія неоднозначно трактується в юридичній літературі, ряд вчених визначали його через інші слідчі дії. В даний час, немає сумнівів, що слідчий експеримент - це самостійна слідча дія, передбачена кримінально-процесуальним законом, яке по своїй суті відрізняється від інших слідчих дій; Новий КПК України не конкретизує цілі проведення слідчого експерименту, тому серед вчених-процесуалістів немає єдиної думки з даного питання. Важливо тільки те, що всі ці цілі не існують ізольовано один від одного, а проявляються в різних поєднаннях в залежності від тієї чи іншої слідчої ситуації. У кримінально-процесуальному кодексі України фактично закріплені види слідчих експериментів не представляється можливим, на цій основі в теорії кримінального процесу ведуться нескінченні дискусії. Слідчий експеримент - це складна слідча дія. Його проведенню передують передусім трудомісткий підготовчий етап, ретельна підготовка на даному етапі дозволяє забезпечити більшу наочність і переконливість результатів дослідів.

На практиці складається така ситуація, що слідчі намагаються вдаватися до проведення слідчого експерименту у виняткових випадках, коли іншим способом одержати докази не вдається. Перш за все, це пов'язано з відсутністю законодавчого врегулювання даного питання. Як відомо, слідчому експерименту, присвячена лише одна стаття в новому КПК України. Фактично порядок організації і проведення слідчого експерименту відданий на відкуп слідчого, який самостійно приймає рішення про проведення експерименту. З формальної точки зору при провадженні слідчого експерименту слідчий вправі скористатися всіма правами, передбаченими загальними нормами кримінально-процесуального законодавства. Однак у цих нормах недостатньо чітко прописані права та обов'язки інших учасників і процесуальні особливості проведення слідчого експерименту.

Література

1. Белкин Р.С. Эксперимент в судебной, следственной и экспертной практике. М.: Юрид. лит., 1964;
2. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С.А. - Самара: Самарский университет, 2004. С. 148.
3. Гуковская Н.И. Следственный эксперимент. М.: Юрид. лит., 1958. С. 53.
4. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. — С. 125-126 (254 с.)
5. Скригонюк М. І. Криміналістика: Підручник.- К.: Атіка, 2005.- 496 с., 2005

¹⁷ Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України : Підручник. 5-те вид., доп. І перероб. – К.: А.С.К., 2007.- 848 с.- (Юридична освіта)

6. Чельцов М.А. Советский уголовный процесс. Учебник. М.: Госюриздат, 1951
7. Быховский Е.И. Проверка показаний на месте / Е.И. Быховский, А.Р. Ратинов // Вопросы криминалистики.— М., 1962.— №5.— С.186-193.
8. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України: за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 15 серпня 1997 року / М.М. Михеєнко, В.П. Шибіко, А.Я. Дубинський.— К. : Юрінком Інтер, 1997.— 624с
9. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України : Підручник. 5-те вид., доп. І перероб. – К.: А.С.К., 2007.- 848 с.- (Юридична освіта)

Добреля Андрій Геннадійович

Студент

Дніпропетровського гуманітарного університету

Науковий керівник:Хрідочкін А.В.

Кандидат історичних наук

СУДОЧИНСТВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVII - XVIII СТ.

Питання, пов'язані із вдосконаленням вітчизняного судочинства і сьогодні не втрачають своєї актуальності, про що переконливо свідчить продовження активного пошуку оптимальної моделі розгляду судових справ в Україні. Тому зовсім не зайвим виглядає ретроспективний погляд на довгий шлях становлення інституту відправлення вітчизняного правосуддя. З цієї точки зору цікавим є досвід XVII - XVIII ст. – періоду, що безпосередньо передував входженню українських земель до складу Росії.

Судові органи в Україні XVII - XVIII ст. були колегіальними. Судді до них обиралися безпосередньо населенням або призначалися вищою владною структурою. Вважалося, що суддя повинен бути «людиною достойною, заслуженою, непідозрілим, добросовісним, грамотним, у правах вправним, з законного народження, чесного обходження, в словах і ділах постійного», не молодше 25 і не старше 75 років [1. С. 70]. Новообраний суддя складав присягу, якою обіцяв розглядати справи по суті без упередженості, не допускаючи тяганини, не ухилятися від служби та керуватися законом, а якщо «право мовчало» (не регулювало конкретні відносини) - «совістю, прикладом інших справ християнських та прецедентом». У спірних випадках перевага віддавалася нормам з більш м'якими санкціями. Суддя здійснював правосуддя на певній території за винятком тих випадків, коли особи звертались саме до цього суду з проханням розглянути їхню справу. Під час судового засідання у приміщенні повинен був знаходитись писар (він обирався на тих же засадах, що і суддя), який вів справи судової канцелярії і судовий реєстр, збирав докази та писав «присуди» суду. Суддя міг не прибути на службу лише в тих випадках, коли був хворий або потрапляв у надзвичайну ситуацію (розповсюдження епідемії, чуми, війна, стихійне лихо тощо). Але і в цьому разі перерва не повинна була тривати довше тижня і мати місце більше трьох разів. У XVII ст. судові засідання тривали протягом року і в будні дні, і навіть у свята, коли на базарах та ярмарках серед присутніх могли знаходитись свідки, експерти, які запрошувались для участі у «правильному» вирішенні справи. Але у XVIII ст. в святкові дні і у той час, коли суддя перебував у відпустці, судові засідання не проводились. Виняток складали лише справи екстраординарного характеру.